

XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI: TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR

Muzaffarova Sitora Aziz qizi

O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universiteti

Sharq filologiyasi fakulteti stajor-o'qituvchi

sitorahon.muzaffarova.91@mail.ru

Annotatsiya. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda xorijiy tillarni samarali o'qitish masalasi ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. An'anaviy o'qitish usullaridan farqli ravishda zamonaviy metodikalar ta'lim oluvchining faol ishtirokini ta'minlash, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish hamda amaliy kommunikativ kompetensiyani oshirishga qaratilgan. Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar, jumladan, interaktiv ta'lim, loyihaga asoslangan ta'lim, aralash ta'lim, hamkorlikda o'qitish va mustaqil ta'limning o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida raqamli platformalar, mobil ilovalar, virtual reallik va multimedia vositalaridan foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Zamonaviy metodlarni amaliyotga tatbiq etishda resurslarning yetishmasligi, o'qituvchilarning yangi texnologiyalarga moslashuvi, ta'lim oluvchilar bilim darajasidagi farqlar va moliyaviy xarajatlar kabi muammolar mavjudligi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: xorijiy til, zamonaviy ta'lim, til o'rgatish metodikasi, interaktiv ta'lim, raqamli texnologiyalar, aralash ta'lim, loyihaga asoslangan ta'lim, mustaqil ta'lim, kommunikativ kompetensiya.

Kirish

Hozirgi davrda xorijiy tillarni bilish shaxsning ta'limiy, kasbiy va ijtimoiy imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Xalqaro aloqalarning rivojlanishi, ilmiy va axborot resurslarining ko'p tilli muhitda tarqalishi hamda raqamli kommunikatsiyaning kengayishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasiga yangi talablarni yuzaga keltirmoqda.

An'anaviy ta'lim modelida asosiy e'tibor ko'pincha grammatik qoidalarni tushuntirish, lug'at yodlash va o'qituvchi tomonidan berilgan ma'lumotlarni o'zlashtirishga qaratilgan. Bunday yondashuv ma'lum bilimlarni shakllantirishda muhim bo'lsa-da, zamonaviy ta'lim jarayonida faqat nazariy bilimning o'zi yetarli emas. Ta'lim oluvchi o'rgangan til vositalaridan real kommunikativ

vaziyatlarda foydalanishi, mustaqil fikrlashi, muammolarni hal qilishi va o'z bilimini mustaqil ravishda rivojlantira olishi zarur.

Shu sababli zamonaviy xorijiy til metodikasi ta'lim oluvchini o'quv jarayonining faol subyekti sifatida ko'rishga asoslanmoqda. Bunda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi pedagog sifatida namoyon bo'ladi.

1. Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodlari tushunchasi

Zamonaviy metodlarni ta'lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullar va raqamli vositalardan foydalanishga asoslangan metodik yondashuvlar majmui sifatida izohlash mumkin. Ularning asosiy maqsadi ta'lim oluvchining tilni faqat nazariy jihatdan bilishini emas, balki undan amaliy va kommunikativ vaziyatlarda foydalana olishini ta'minlashdan iborat. Zamonaviy metodikaning muhim xususiyatlaridan biri — ta'lim markaziga o'qituvchini emas, balki o'quvchini qo'yishdir. Bunda o'quvchi dars jarayonida faol qatnashadi, savollar beradi, fikr almashadi, topshiriqlarni mustaqil yoki guruh bo'lib bajaradi hamda o'z faoliyati natijasini baholaydi. Mazkur yondashuv til o'rganish jarayonini yanada amaliy va hayotiy qilishga xizmat qiladi. Masalan, o'quvchilarga kundalik hayot, kasbiy faoliyat yoki ijtimoiy vaziyatlar bilan bog'liq topshiriqlar berish orqali ular o'rganayotgan til birliklarini real kommunikatsiyada qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

2. Zamonaviy ta'limda asosiy metodik yondashuvlar

2.1. Interaktiv ta'lim

Interaktiv ta'lim xorijiy tillarni o'qitishda keng qo'llanilayotgan metodlardan biridir. Ushbu yondashuvda o'quvchi va o'qituvchi, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Suhbatlar, munozaralar, rolli o'yinlar, juftlik va guruh bilan ishlash, savol-javoblar hamda kommunikativ mashqlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, og'zaki nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlarning ahamiyati katta.

2.2. Loyihaga asoslangan ta'lim

Loyihaga asoslangan ta'limda o'quvchilar muayyan mavzu yoki muammo ustida individual yoki guruh shaklida ishlaydilar. Jarayon davomida ular xorijiy tildagi ma'lumotlarni izlaydi, tahlil qiladi, qayta ishlaydi va yakuniy mahsulot yaratadi.

Masalan, o'quvchilar xorijiy tilda taqdimot, videolavha, elektron loyiha, kichik tadqiqot yoki axborot bukletini tayyorlashlari mumkin. Bunday faoliyat til

ko'nikmalari bilan bir qatorda ijodkorlik, hamkorlik va muammoni hal qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi.

2.3. Aralash ta'lim

Aralash ta'lim an'anaviy auditoriya mashg'ulotlarini onlayn ta'lim imkoniyatlari bilan birlashtiradi. Bunda o'quvchi dars vaqtida o'qituvchi va guruhdoshlari bilan ishlashi, darsdan tashqari vaqtda esa elektron resurslar orqali bilimini mustahkamlashi mumkin.

Video materiallar, elektron topshiriqlar, onlayn testlar, virtual forumlar va raqamli ta'lim platformalari aralash ta'limning asosiy vositalari sifatida xizmat qiladi.

2.4. Mustaqil ta'lim

Zamonaviy metodikada o'quvchining mustaqil ta'lim olish qobiliyatini shakllantirish alohida ahamiyatga ega. O'quvchi o'z bilim darajasini aniqlashi, maqsad belgilashi, tegishli resurslarni tanlashi va o'zlashtirish jarayonini nazorat qilishi kerak.

Internetdagi elektron darsliklar, videolar, podkastlar, mobil ilovalar, elektron lug'atlar va interaktiv mashqlar mustaqil ravishda til o'rganish uchun keng imkoniyat yaratadi.

3. Xorijiy tillarni o'qitishda texnologiyalarning o'rni

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda o'quvchilar mobil qurilmalar va kompyuterlar yordamida darsliklardan tashqari ko'plab qo'shimcha manbalardan foydalanish imkoniyatiga ega.

Duolingo va Babbel kabi til o'rganish ilovalari interaktiv mashqlar orqali til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Moodle va Google Classroom singari platformalar esa o'qituvchiga o'quv materiallarini joylashtirish, topshiriqlar berish, natijalarni kuzatish va o'quvchilar bilan masofadan muloqot qilish imkonini beradi.

Shuningdek, virtual reallik texnologiyalaridan foydalanish xorijiy tilni o'rganishda turli kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish imkonini yaratadi. Bunday texnologiyalar yordamida o'quvchi virtual muhitda kundalik hayotga yaqin vaziyatlarda muloqot qilishni mashq qilishi mumkin.

4. Zamonaviy metodlarni qo'llashdagi muammolar: Zamonaviy metodlarning imkoniyatlari keng bo'lishiga qaramay, ularni barcha ta'lim muassasalarida bir xil darajada joriy etish oson emas.

Birinchi muammo — texnik va moddiy resurslarning yetarli emasligidir. Ayrim ta'lim muassasalarida kompyuterlar, multimedia qurilmalari yoki yuqori

tezlikdagi internetning yetishmasligi raqamli ta'lim imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

Ikkinchi muammo — o'qituvchilarning yangi metod va texnologiyalarga moslashishidir. Zamonaviy vositalardan samarali foydalanish uchun pedagog nafaqat tilni o'qitish metodikasini, balki tegishli raqamli vositalarni ham bilishi kerak.

Uchinchi muammo — o'quvchilarning bilim va texnologik tayyorgarlik darajasidagi farqlardir. Ba'zi o'quvchilar mustaqil ta'lim va raqamli vositalardan foydalanishga tez moslashsa, boshqalarga qo'shimcha pedagogik yordam kerak bo'lishi mumkin.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ma'lum moliyaviy xarajatlarni talab qiladi. Shu sababli ta'lim muassasalari mavjud imkoniyatlardan kelib chiqib, texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etishi maqsadga muvofiq.

5. Zamonaviy metodlarning til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati

Zamonaviy metodlar xorijiy tilning asosiy ko'nikmalari — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozishni birgalikda rivojlantirish imkonini beradi. An'anaviy yondashuvlarda grammatika va yozma mashqlarga ko'proq e'tibor qaratilishi mumkin bo'lsa, zamonaviy metodlar tilning kommunikativ jihatini ham kuchaytiradi. Masalan, rolli o'yinlar va dialoglar og'zaki nutqni, autentik audio va video materiallar tinglab tushunishni, elektron matnlar o'qish ko'nikmasini, turli loyihalar esa yozma nutqni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Bundan tashqari, loyihaviy va muammoli topshiriqlar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi. Ular ma'lumotni izlash, tahlil qilish, muayyan xulosaga kelish va o'z fikrini xorijiy tilda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

6. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining roli

Zamonaviy metodlar o'qituvchining ahamiyatini kamaytirmaydi, aksincha, uning vazifalarini kengaytiradi. O'qituvchi endilikda faqat tayyor bilimni yetkazuvchi emas, balki o'quv jarayonining tashkilotchisi va fasilitatori sifatida faoliyat yuritadi. Pedagog o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlashi, tegishli metodlarni tanlashi, raqamli resurslardan oqilona foydalanishi va o'quvchilarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlashi lozim. Shu bilan birga, o'qituvchining muntazam ravishda malaka oshirishi muhim. Chunki raqamli texnologiyalar va ta'lim metodlari doimiy ravishda rivojlanib bormoqda. Yangi vositalarni o'zlashtirish pedagogga darslarni zamonaviy talablar asosida tashkil etish imkonini beradi.

7. Zamonaviy xorijiy til ta'limining amaliy modellari

Ta'lim amaliyotida hamkorlikda o'qitish, aralash ta'lim, loyihaviy ta'lim va onlayn til kurslari kabi modellar keng qo'llanishi mumkin.

Hamkorlikda o'qitishda o'quvchilar kichik guruhlarda faoliyat yuritib, umumiy vazifani bajaradilar. Aralash ta'limda auditoriya va onlayn mashg'ulotlar o'zaro uyg'unlashtiriladi. Loyihaviy ta'limda esa o'quvchilar aniq natijaga yo'naltirilgan uzoqroq muddatli topshiriqlarni bajaradilar.

Ushbu modellarni tanlashda ta'lim oluvchilarning yoshi, bilim darajasi, ta'lim maqsadi, mavjud texnik imkoniyatlar va o'quv muhitining xususiyatlari hisobga olinishi lozim.

8. Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan texnologik vositalar

Xorijiy tillarni o'qitishda quyidagi raqamli vositalardan foydalanish mumkin:

- **Til o'rganish ilovalari** — lug'at boyligini kengaytirish va muntazam mashq qilish uchun;

- **Elektron ta'lim platformalari** — o'quv materiallari va topshiriqlarni boshqarish uchun;

- **Video va audio resurslar** — tinglab tushunish va talaffuzni rivojlantirish uchun;

- **Virtual reallik vositalari** — real hayotga yaqin kommunikativ vaziyatlarni yaratish uchun;

- **Onlayn testlar** — o'quvchilarning bilimini muntazam baholash uchun;

- **Elektron lug'atlar va korpuslar** — yangi so'zlarning ma'nosi va qo'llanishini o'rganish uchun.

Texnologiyaning o'zi ta'lim sifatini avtomatik ravishda oshirmaydi. Uning samaradorligi pedagogik maqsadga muvofiq tanlanishi va dars metodikasi bilan uyg'unlashtirilishiga bog'liq.

9. Zamonaviy metodlarni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar

Xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy metodlardan samarali foydalanish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

1. O'qituvchilarning raqamli va metodik kompetensiyasini muntazam rivojlantirish.

2. O'quvchilarning turli ehtiyojlariga mos raqamli o'quv materiallarini ishlab chiqish.

3. Darslarda interaktiv va kommunikativ metodlardan keng foydalanish.

4. Ta'lim natijalarini muntazam monitoring qilish va metodlarning samaradorligini baholash.

5. Ta'lim muassasalarining texnik bazasini bosqichma-bosqich rivojlantirish.
6. O'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish.
7. Raqamli vositalardan foydalanishda ta'lim maqsadini asosiy mezon sifatida belgilash.
8. O'quvchilarning bilim darajasi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashuvchan ta'limni tashkil etish.
9. O'qituvchi, o'quvchi va texnologiya mutaxassislari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish.

Xulosa

Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodlari ta'lim jarayonini yanada faol, kommunikativ va amaliy yo'nalishga olib chiqishga xizmat qiladi. Interaktiv ta'lim, loyihaga asoslangan yondashuv, aralash ta'lim va mustaqil ta'lim kabi metodlar o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki muloqot, hamkorlik, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini ham rivojlantirish imkonini beradi. Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga kirib kelishi esa xorijiy tilni o'rganish uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Mobil ilovalar, elektron platformalar, multimedia resurslari va virtual muhitlar o'quvchining til bilan muntazam ishlashini ta'minlashi mumkin.

Biroq zamonaviy metodlarni joriy etish jarayonida texnik resurslarning yetishmasligi, o'qituvchilarning malakasini oshirish zarurati, o'quvchilar o'rtasidagi individual farqlar va moliyaviy xarajatlar kabi masalalarni ham hisobga olish lozim.

Shunday qilib, zamonaviy xorijiy til ta'limining samaradorligi faqat yangi texnologiyalardan foydalanish bilan emas, balki pedagogik maqsad, metod, o'qituvchi kompetensiyasi, o'quvchi ehtiyojlari va mavjud ta'lim resurslarining o'zaro uyg'unligi bilan belgilanadi. Kelgusida xorijiy tillarni o'qitish tizimini rivojlantirishda inson omili va texnologik imkoniyatlarni birlashtirgan, moslashuvchan va kommunikativ ta'lim modellariga e'tibor qaratish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Madkur A.A. Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodlari. – Qohira: Dar al-Fikr al-Arabiy, 2010.
2. Noqa M.K. Xorijiy tillarni o'qitish va o'rganishning zamonaviy yo'nalishlari. – Qohira: Anglo-Misriya kutubxonasi, 2015.
3. Zaki A. Xorijiy tillarni o'qitish texnologiyalari: usullar va strategiyalar. – Qohira: Dar ash-Shuruq, 2018.

4. Shahota H. Elektron ta'lim va tillarni o'rganish: nazariya va amaliyot. – Amman: Dar al-Masira, 2020.
5. Ismoil F. Xorijiy til ta'limi: nazariya va amaliyot. – Qohira: Milliy tarjima markazi, 2016.
6. Xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni. // Pedagogik tadqiqotlar jurnali. – Qohira universiteti.
7. Xorijiy tillarni o'rganuvchilarda interaktiv ta'lim strategiyalarining til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi. // Ta'lim jurnali. – Ayn Shams universiteti, 2019.
8. Aralash ta'lim va uning xorijiy tillarni o'rganishdagi ahamiyati: tahliliy tadqiqot. // Xalqaro ta'lim texnologiyalari konferensiyasi materiallari. – 2020.
9. Arab mamlakatlarida xorijiy tillarni o'qitish metodlarida uchraydigan muammolar. // Til ta'limi jurnali. – Yarmuk universiteti, 2020.
10. Loyihaga asoslangan ta'lim. // Ta'lim fanlari jurnali. – Al-Azhar universiteti, 2022.